

SUGURTA KOMPANIYALAR.ULARNING ASOSIY FUNKSIYALARI

Atabayeva Barno Erkabay Qizi

SamISI Bank-moliya xizmatlari fakulteti

Ilmiy Rahbar: Xodjimamedov A.A.

MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:04.01.2026

Revised: 05.01.2026

Accepted:06.01.2026

KALIT SO'ZLAR:

Sug'urta
kompaniyalari, Sug'urta
bozori, Risklarni
boshqarish, Sug'urta
funktsiyalari, Moliyaviy
barqarorlik, Sug'urta
jamg'armalari,
Investitsiya faoliyati,
Ijtimoiy himoya.

Mazkur maqolada sug'urta kompaniyalarining moliya tizimidagi tutgan o'rni va ularning bozor iqtisodiyoti sharoitida faoliyat yuritish xususiyatlari keng yoritilgan. Sug'urta kompaniyalarining iqtisodiy subyektlar va aholi uchun yuzaga keladigan risklarni aniqlash, baholash va taqsimlash mexanizmlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek lari tomonidan shakllantiriladigan sug'urta jamg'armalarining iqtisodiyotdagi ahamiyati, ularning investitsiya jarayonlarida faol ishtiroki va uzoq muddatli moliyaviy resurslar manbai sifatidagi o'rni asoslab berilgan. Bundan tashqari, sug'urta tizimining ijtimoiy himoya mexanizmi sifatidagi vazifalari, aholining daromadlarini himoyalash va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot natijalarida sug'urta kompaniyalarining barqaror ishlashi mamlakat iqtisodiy o'sishiga, investitsion muhitning yaxshilanishiga hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy manbalar asosida asoslab berilgan.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida sug'urta kompaniyalari moliya tizimining ajralmas va muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Iqtisodiy munosabatlarning murakkablashuvi, ishlab

chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida risklar darajasining oshib borishi sug'urta xizmatlariga bo'lgan ehtiyojni keskin kuchaytirmoqda. Sug'urta kompaniyalari jismoniy va yuridik shaxslarning moliyaviy manfaatlarini turli xavf-xatarlardan himoya qilish, kutilmagan zararlarni qoplash hamda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli sug'urta kompaniyalari faoliyati va ularning asosiy funktsiyalarini ilmiy jihatdan o'rganish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiyotda sug'urta nafaqat zararlarni qoplash vositasi, balki moliyaviy resurslarni qayta taqsimlash, investitsiya jarayonlarini qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy himoya tizimini mustahkamlash mexanizmi sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, sug'urta kompaniyalari orqali shakllanadigan sug'urta jamg'armalari mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Sug'urta kompaniyalari — sug'urta shartnomalari asosida faoliyat yurituvchi, sug'urta mukofotlarini yig'ish va sug'urta hodisasi sodir bo'lganda yetkazilgan zararlarni qoplash bilan shug'ullanuvchi moliyaviy tashkilotlardir. Ularning asosiy vazifasi risklarni oldindan baholash, ularni kamaytirish va sug'urta jamg'armasi orqali taqsimlashdan iborat. Iqtisodiy nuqtai nazardan sug'urta kompaniyalari ishlab chiqarish jarayonining uzluksizligini ta'minlaydi, tadbirkorlik faoliyatida barqarorlikni oshiradi hamda moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlaydi. Sug'urta mexanizmi orqali xo'jalik yurituvchi subyektlar o'z faoliyatini rejalashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi, bu esa iqtisodiy samaradorlikning oshishiga olib keladi.

Sug'urta kompaniyalari faoliyati bir nechta muhim funktsiyalarni bajarish orqali namoyon bo'ladi. Avvalo, risklarni taqsimlash va kamaytirish funktsiyasi sug'urtaning asosiy mohiyatini tashkil etadi. Bu funktsiya orqali kutilmagan hodisalar natijasida yuzaga keladigan zararlar bir shaxs zimmasiga tushmay, sug'urta fondi orqali barcha sug'urtalanuvchilar o'rtasida taqsimlanadi. Keyingi muhim funktsiya — zararlarni qoplash funktsiyasi bo'lib, sug'urta hodisasi sodir bo'lganda sug'urta kompaniyalari shartnoma asosida yetkazilgan moddiy va moliyaviy zararlarni qoplaydi. Bu jarayon sug'urtalanuvchilarning moliyaviy barqarorligini saqlashga xizmat qiladi. Shuningdek, sug'urta kompaniyalari jamg'arish funktsiyasini bajaradi. Sug'urta mukofotlari hisobidan shakllanadigan mablag'lar yirik moliyaviy resurslar manbai bo'lib, iqtisodiyotning turli sohalariga yo'naltiriladi. Ushbu jarayon sug'urtaning investitsion funktsiyasi bilan uzviy bog'liq bo'lib, kapital bozorining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, sug'urta kompaniyalari ijtimoiy himoya funktsiyasini ham bajaradi. Hayot, sog'liq va

mehnat qobiliyatini sug'urtalash orqali aholining daromadlarini himoyalash, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash hamda davlat byudjeti yukini kamaytirish imkoniyati yaratiladi. Shu bilan birga, sug'urta kompaniyalari profilaktika va ogohlantirish tadbirlarini moliyalashtirish orqali risklarning oldini olishga ham hissa qo'shadi.

O'zbekistonda sug'urta tizimi bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida shakllanib, hozirgi kunda mamlakat moliya tizimining muhim tarkibiy qismiga aylangan. Sug'urta bozori iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, aholi va xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy manfaatlarini himoya qilish hamda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mamlakatda sug'urta faoliyati davlat tomonidan tartibga solinib, uning huquqiy asoslari doimiy ravishda takomillashtirilmoqda. O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyatini tartibga soluvchi asosiy hujjatlardan biri — "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonun hisoblanadi. Ushbu qonun sug'urta kompaniyalarining huquq va majburiyatlarini, sug'urta shartnomalarini tuzish tartibini hamda sug'urtalanuvchilarning manfaatlarini himoya qilish mexanizmlarini belgilab beradi. Shu bilan birga, sug'urta bozorini rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari va me'yoriy hujjatlar sug'urta xizmatlari sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. So'nggi yillarda O'zbekistonda sug'urta kompaniyalari sonining ortishi, sug'urta mahsulotlari turlarining kengayishi va xizmatlar sifatining yaxshilanishi kuzatilmoqda. Ayniqsa, majburiy sug'urta turlari — transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligini sug'urtalash, ish beruvchining fuqarolik javobgarligini sug'urtalash va ayrim mulk turlarini majburiy sug'urtalash amaliyoti keng rivojlanmoqda. Bu esa sug'urta bozorining barqaror faoliyat yuritishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shuningdek, ixtiyoriy sug'urta turlari ham tobora ommalashib bormoqda. Hayotni sug'urtalash, sog'liqni sug'urtalash, mol-mulk va tadbirkorlik risklarini sug'urtalash aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish bilan birga, uzoq muddatli moliyaviy resurslar shakllanishiga xizmat qilmoqda. Hayotni sug'urtalash bo'yicha xizmatlarning rivojlanishi sug'urta jamg'armalarining investitsiya faoliyatida faolroq ishtirok etishiga imkon yaratmoqda. O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining investitsion faoliyati ham muhim ahamiyat kasb etadi. Sug'urta mukofotlari hisobidan shakllangan mablag'lar davlat qimmatli qog'ozlariga, bank depozitlariga va real sektor loyihalariga yo'naltirilmoqda. Bu esa mamlakat iqtisodiyotiga qo'shimcha moliyaviy resurslar jalb etilishiga va investitsion muhitning yaxshilanishiga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, sug'urta bozorini raqamlashtirish jarayoni ham jadal rivojlanmoqda. Elektron sug'urta polislarini rasmiylashtirish, onlayn sug'urta xizmatlarini joriy etish va raqamli

texnologiyalardan foydalanish sug'urta xizmatlarining ochiqqligi va qulayligini oshirmoqda. Bu esa aholining sug'urta xizmatlariga bo'lgan ishonchini kuchaytirishga yordam bermoqda.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, sug'urta kompaniyalari mamlakat iqtisodiyotida barqarorlikni ta'minlash, moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlash va ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning asosiy funktsiyalari — risklarni taqsimlash va kamaytirish, yetkazilgan zararlarni qoplash, jamg'arma mablag'larini shakllantirish va investitsion faoliyatda ishtirok etish — iqtisodiy jarayonlarning uzluksizligini ta'minlaydi va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi. O'zbekistonda sug'urta tizimi so'nggi yillarda jadal rivojlanib, xizmatlar sifati va turlari kengaygan, majburiy va ixtiyoriy sug'urta turlari aholining moliyaviy himoyasini oshirishga xizmat qilmoqda.

Takliflar:

1. O'zbekistonda sug'urta madaniyatini oshirish uchun aholiga sug'urta xizmatlari va ularning foydasi haqida kengroq ma'lumot berish, targ'ibot ishlarini kuchaytirish.

2. Sug'urta kompaniyalarining investitsion faoliyatini kengaytirish orqali iqtisodiyotga qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb etish.

3. Elektron va raqamli sug'urta xizmatlarini joriy etish, onlayn polislarni kengaytirish orqali sug'urta xizmatlarini qulay va ochiq qilish.

4. Davlat tomonidan sug'urta tizimini tartibga soluvchi normativ-huquqiy bazani yanada takomillashtirish, sug'urta kompaniyalarining faoliyatini samarali nazorat qilish.

5. Ixtiyoriy sug'urta turlarini rivojlantirish, xususan hayot, sog'liq, mol-mulk va tadbirkorlik risklarini sug'urtalashni kengaytirish orqali iqtisodiy barqarorlikni oshirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2017.
2. Vahobov A.V., Shohazamiyov Sh.X. Moliya. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020.
3. Isroilov B.X. Sug'urta ishi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Jo'rayev N.X. Sug'urta va risklarni boshqarish. – Toshkent: Sharq, 2018.
5. Holmirzayev R.X. Moliya bozorlari va institutlari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.

6.O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot Vazirligi. O‘zbekiston sug‘urta bozori rivojlanish hisobotlari, 2022.

7.Karimov Sh., Qodirov M. Sug‘urta tizimi va ijtimoiy himoya. – Toshkent: Moliya, 2021.

